

24 april 2020 – Sector Advisory – Leisure

Ondernemen in tijden van Corona

De gevolgen van het coronavirus voor ondernemers in de sector leisure

Sinds 12 maart is de samenleving enorm veranderd. Ondernemers moeten improviseren en anderhalve meter afstand houden lijkt het nieuwe normaal te worden. [ABN AMRO verwacht dit jaar](#) een krimp van de Nederlandse economie van 3,8 procent in een scenario waarbij de 'lockdown' twee maanden duurt en daarna stapsgewijs wordt opgeheven. Het coronavirus heeft daarom voor langere tijd grote gevolgen voor ondernemers binnen de leisure. Voor de sector leisure gaat ABN AMRO uit van 25 procent krimp.

Op korte termijn is crisismangement nodig, maar tegelijk moeten ondernemers alvast verder kijken. In deze korte publicatie geeft ABN AMRO hier aanbevelingen voor.

Macro-economische groeiverwachtingen			
	2019	2020	2021
Nederlandse economie			
BBP	1,8	-3,8	2,2
Part. consumptie	1,4	-5	4,5
Overheidsconsumptie	1,6	3,3	1,8
Investeringen	5,3	-8,2	-1,5
Uitvoer	2,4	-6,7	5,2
Invoer	3,1	-6,9	5,2
Werkloosheidspercentage	3,4	4,1	5,2
Internationaal (BBP)			
Eurozone	1,2	-4,3	1,6
VS	2,3	-4,8	3,4

Groeiverwachting sectoren (in volumes)			
	2019	2020	2021
Agrarisch	1	-3,5	1,5
Food	1	-4	2
Industrie	-1	-10	8
Bouw	4	-4,5	-2,5
Vastgoed waardeontwikkeling	7	1,5	-5
Retail	2,5	-8	6
Leisure	1,4	-25	30
Transport & Logistiek	1,5	-7	4
TMT	3	-1	0,5
Zakelijke Dienstverlening	3	-4	-0,5
Healthcare	3,1	3	3,5

Lees onze [sectorprognoses van 27 maart](#) voor de volledige toelichting.

Invloed coronacrisis op de leisure

De sector leisure wordt geraakt door:

1. Een aanbodschok als gevolg van overheidsingrijpen. Veel restaurants, attractieparken, dierentuinen, sportclubs, bioscopen, musea en vakantieparken zijn tussen 16 maart tot in ieder geval 20 mei dicht.
2. Veel minder internationale toeristen en zakelijke gasten. Mogelijk een structurelere vraaguitval bij zakelijke gasten vanwege een dalend producentenvertrouwen en de groeispurt van videobellen.
3. Bij een dalend consumentenvertrouwen komen de bestedingen en de bezoekfrequentie per gast onder druk.

ABN AMRO heeft net als de overheid [diverse maatregelen](#) getroffen om ondernemers direct te ondersteunen, onder meer via het verlenen van [uitstel van rente en aflossingen](#). De overheidsregelingen kunt u [hier vinden](#).

De anderhalve-meter-samenleving

De anderhalve-meter-regel heeft zeer grote gevolgen voor de sector leisure, omdat dit de capaciteit van accommodaties verkleint bij nagenoeg onveranderde kosten. Grofweg wordt het rendement en daarmee de levensvatbaarheid van ondernemingen bepaald door het aantal bezoekers (q) te vermenigvuldigen met de gemiddelde besteding (p) en hier vervolgens alle kosten (k) van af te trekken. De mate waarin ondernemers op een of meer van deze factoren invloed kunnen uitoefenen, bepaalt in hoeverre ze de schade kunnen beperken.

Zo zijn sterrenrestaurants naar verwachting goed in staat om met relatief weinig gasten toch een hoge omzet te realiseren, zeker wanneer ze nog de ruimte hebben om hun prijzen iets op te voeren. Veel andere ondernemingen uit de sector moeten naar andere oplossingen zoeken, omdat ze zich juist richten op 'de massa' die bovendien heel prijsbewust is. Zo doen bijvoorbeeld attractieparken en dierentuinen er in de anderhalve-meter-samenleving goed aan om hun bezoekers te spreiden over de beschikbare ruimte en de beschikbare tijd. Door bijvoorbeeld op populaire tijden [een opslag](#) en in de daluren een korting te rekenen, kan de bezetting gelijkmatiger over de week worden verdeeld. En restaurants die zich richten op het grote publiek kunnen door het stimuleren van afhalen en bezorgen van maaltijden wellicht hun omzet op peil te houden.

Naast het creatief spelen met het aantal bezoekers en de prijs, zit de grote uitdaging in het drukken van de kosten. In het ideale geval lopen de kosten parallel aan de omzet en nemen deze dus eenvoudig af wanneer het aantal bezoekers of de prijzen dalen. Voor branches met hoge vaste kosten per gast, zoals de vakantieparken, theaters, bioscopen en personenvervoerders is het lastiger om de kosten bij een lagere omzet te drukken dan voor sterren- of afhaalrestaurants. Toch zijn er besparingen die binnen handbereik liggen, zoals het verminderen van de afhankelijkheid van onlinetussenpersonen door bezoekers direct te laten reserveren. Direct contact met de klant biedt bovendien meer mogelijkheden om extra diensten te verkopen.

ABN AMRO verwacht dat het herstel eerst op gang komt in de sectoren die zich vooral richten op binnenlandse bezoekers en dan voornamelijk de wat jongere, zoals de [dierentuinen](#) en sportclubs. De coronacrisis leidt mogelijk tot een herontdekking en herwaardering van de directe omgeving en bovendien blijven buitenlandse zakenreizigers en toeristen, zeker uit verre landen, voorlopig weg. Daarnaast is de verwachting dat de jongere en voor het virus relatief ongevoelige burger het snelst meer bewegingsruimte krijgt of neemt.

Dit stelt diverse subsectoren gedurende het herstel voor grote uitdagingen. Zo heeft 40 procent van de hotelgasten een zakelijk motief. Voor de regio Amsterdam geldt dat in de maanden maart, april en mei vorig jaar 84 procent van de gasten uit het buitenland kwam. Wij verwachten dat het herstel in de hoofdstedelijke regio daarom langer op zich zal laten wachten. Een pluspunt is dat dat een belangrijk deel van alle hotelgasten in Nederland uit de direct omliggende landen als Duitsland (10 procent), Groot-Brittannië (7 procent) of België (5 procent) komt. Zij zullen minder reisbelemmeringen ervaren dan toeristen en zakenreizigers uit bijvoorbeeld de Verenigde Staten (5 procent) of China (1 procent).

Tot slot blijkt dat thuiswerken voor veel beroepsgroepen goed verloopt en naar verwachting deels van blijvende aard is. Dit zal effect hebben op het aantal verkeersbewegingen na de coronacrisis. ABN AMRO verwacht dat personenvervoerders, bedrijfscaterers en congreshotels ook in 2021 nog met vraaguitval kampen.

Om klaar te zijn voor de toekomst, zijn de volgende factoren van belang.

- ✓ Blijf proactief en transparant in gesprek met medewerkers, leveranciers, verhuurders, aandeelhouders en banken. Elke ondernemer moet bepalen wat hij [samen](#) op kan lossen. Diverse huurders hebben in onderling overleg huurverlagingen doorgevoerd en in veel gevallen zijn medewerkers bereid om vroegtijdig vakantie op te nemen.
- ✓ Bestudeer zo mogelijk het protocol om te voldoen aan de richtlijnen binnen de anderhalve-meter-samenleving van de eigen branchevereniging. Ondernemers moeten de tijd nemen om de kansen en onmogelijkheden hiervan bestuderen en daarbij de ambities en plannen voor [de lange termijn](#) niet uit het oog. Wissel van gedachte met andere ondernemers, medewerkers, de accountant en de diverse specialisten in de branche.
- ✓ Blijf positief. Sinds 1995 groeiden de wereldwijde bestedingen aan toerisme jaarlijks met gemiddeld 5,9 procent. Dit ondanks diverse andere pandemieën zoals SARS en MERS, terroristische aanslagen en de financiële crisis van 2008. Ook op lange termijn blijft de behoefte het invullen van vrije tijd groeien. Nederland behoort bovendien tot de meest concurrerende economieën [ter wereld](#), waardoor tevens het welvaartsniveau op lange termijn zal stijgen.

Wat het coronavirus voor u betekent binnen de sector leisure

Branche	Impact van de coronacrisis en de 1,5-meter samenleving	Grootste uitdaging	Grootste kans	Link naar relevante publicatie
Hotels	5 (zeer hoog)	Uitstellen niet-noodzakelijke investeringen en uitgaven. Beperken afhankelijkheid zakenreiziger en internationale gasten	Consolidatie en ketenvorming Concurrentie met particuliere verhuurders (Airbnb) is afgenomen. Stimuleren directe boekingen .	Zie insights
Restaurants & Café's	5 (zeer hoog)	Uitstellen niet-noodzakelijke investeringen en uitgaven. Doorvoeren dynamic pricing & minimumbesteding per bezoek. Aanbieden VIP ervaringen .	Afhalen & bezorgen van 'verwenspakketten'. Let daarbij goed op uw verzorgingsgebied . Reductie voedselverspilling door 'pre-ordering'	Zie insights
Travel	5 (extreem hoog)	Uitstellen niet-noodzakelijke investeringen en uitgaven. Flexibeler aanpassen en aanbieden reisaanbod (bestemmingen)	Toegevoegde waarde pakketreizen wederom aangetoond bij repatriëring; deze gebruiken om marktaandeel op technologiebedrijven te winnen	Zie insights
Vakantieparken & Campings	4 (hoog)	Flexibilisering van de kosten	Herpositionering op basis van omgeving	Zie insights
Personenvervoer	5 (zeer hoog)	Uitstellen niet-noodzakelijke investeringen en uitgaven.	Online reserveren van plaatsen	Zie insights
Kunst & Cultuur	4 (hoog)	Uitstellen niet-noodzakelijke investeringen en uitgaven. Vergroten inzicht in mobiele data	Versterken online inkomsten Aanbieden VIP ervaringen .	Zie insights
Sport & Recreatie	4 (hoog)	Uitstellen niet-noodzakelijke investeringen en uitgaven. Individualisering aanbod	Doorvoeren à la carte pricing	Zie insights
Attractieparken & Dierentuinen	4 (hoog)	Flexibilisering van de kosten Vergroten inzicht in mobiele data	Directe verkoop van tickets stimuleren.	Zie insights
Bioscopen	5 (zeer hoog)	Uitstellen niet-noodzakelijke investeringen en uitgaven.	Focus op en marktaandeel winnen bij jongeren, zowel ten opzichte van online-aanbieders als ten opzichte van andere vormen van vrijetijdsbesteding.	Zie insights

Bovenstaande geeft beknopte informatie. Neem voor meer informatie contact op met onze sectorspecialisten:

Ward van der Stee | Sector Analyst Retail & Leisure | ward.van.der.stee@nl.abnamro.com

Paul Metzmakers | Sector Econoom Retail & Leisure | paul.metzmakers@nl.abnamro.com

Stef Driessen | Sector Banker Leisure | stef.driessen@nl.abnamro.com

De in deze publicatie neergelegde opvattingen zijn gebaseerd op door ABN AMRO betrouwbaar geachte gegevens en informatie. Noch ABN AMRO, noch functionarissen van de bank kunnen aansprakelijk worden gesteld voor in deze publicatie eventueel aanwezige onjuistheden. De weergegeven opvattingen en prognoses houden niet meer in dan onze eigen visie en kunnen zonder nadere aankondiging worden gewijzigd. Het gebruik van tekst of cijfers uit deze publicatie is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Teksten zijn afgesloten op 24 april 2020 © ABN AMRO, april 2020